

СТАНОВИЩЕ

ПО КОНКУРС ЗА ЗАЕМАНЕ НА АКАДЕМИЧНА ДЛЪЖНОСТ „ДОЦЕНТ”
ПО НАУЧНА ОБЛАСТ 2. ХУМАНИТАРНИ НАУКИ, ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ
2.1. ФИЛОЛОГИЯ, СПЕЦИАЛНОСТ (БЪЛГАРСКИ ЕЗИК - СОЦИОЛИНГВИСТИКА),
ОБЯВЕН В ДВ, БРОЙ 74 от 21.08.2020 г.

Кандидат:

гл. ас. д-р Данка Апостолова Байрямова-Атанасова

Автор на становището:

доц. д-р Людмила Иванова Кирова

Катедра по български език и специализирано обучение на чужденци,
Департамент за езиково обучение, СУ „Св. Климент Охридски”

1. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ ПО КОНКУРСА И БИОГРАФИЧНИ ДАННИ ЗА КАНДИДАТА

Със заповед № РД 38-511 от 22.10.2020 г. на Ректора на СУ "Св. Климент Охридски" съм определена за член на научното жури в конкурс за придобиване на академичната длъжност „доцент“ по научна област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, научна специалност (Български език – социолингвистика). Конкурсът е обявен за нуждите на Департамента по езиково обучение на СУ „Св. Климент Охридски”. Единствен кандидат в конкурса е гл. ас. д-р Данка Апостолова Байрямова. Представените от кандидатката документи и публикации показват, че тя отговаря на изискванията на чл. 24. (1) от Закона за развитието на академичния състав в Република България и чл. 105 от Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св. Климент Охридски”.

Данка Апостолова е завършила специалността „Българска филология” (професионална квалификация „филолог и преподавател по български език и литература в средните училища”) в СУ „Св. Климент Охридски” през 1984 г. През 1986 г. печели конкурс за асистент в ИЧС и до днес развитието ѝ като учен и преподавател се осъществява в ДЕО на СУ (бивше ИЧС). На два пъти преподава български език като чужд, контрастивна граматика, превод и лингвостранознание на слависти и германисти в немско езични научно-образователни институции: 1994 – 1995 в Института по славистика в Университета на Залцбург, Австрия, и 2005 – 2008 – във факултета по славистика на Университета на Саарланд, Саарбрюкен, Германия. С тези университети, както и с Университета в Кьолн, я свързва дълготрайно сътрудничество, резултат от което са 12 проекта, реализирани в годините 2009 – 2019 г. Тя е изготвила и Модулните описания и Програмата за изучаване на български език в Университета на Саарланд, които са публикувани многократно (от 2007 до 2018).

През 1997 – 2000 след свободна докторантура кандидатката придобива образователната и научна степен „доктор”, защитена пред СНС по езикознание на 25.01.2001 г. и присъдена от ВАК при МС на Република България на 02.07.2001 г. Темата на дисертационният ѝ труд е „Факийският говор” (2000).

Основният интерес на Данка Апостолова е в областта на социолингвистиката, диалектологията и езикознанието. Още като студентка тя натрупва опит в теренни проучвания по диалектология и лингвистична география в практика към ИБЕ (1981 – 1982). През 1984 г. защитава дипломна работа при проф. д-р Тодор Бояджиев на тема „Говорът на с. Индже войвода, Бургаски окръг. Фонетична и морфологична характеристика”. Осъзнавайки все по-силната роля на т. нар. мезолекти, резултат от диглосията между регионалните диалекти и книжовния език на територията на българските градове, тя задълбочава специализацията си в социолингвистиката. Д. Апостолова става един от следовниците на социолингвистичната школа на чл.-кор. акад. Михаил Виденов. Тя е редовен участник в семинарите, които той води в ДЕО (1997 – 2001), както и в 13-те конференции по социолингвистика, организирани от Международното дружество по социолингвистика, чийто член е. Д. Апостолова е член и на редколегията на изданието на дружеството – „Проблеми на социолингвистиката” за броевете от 2016 и 2018 г. Д. Апостолова повишава знанията си и в други дълготрайни семинари: по психометрични методи за проверка и оценка на знанията (проф. Енчо Герганов, 1988), по историческа лексикология (чл.-кор. проф. к.ф.н. Иван Добрев, 1987 – 1988), по езикознание (проф. к.ф.н. Стефана Димитрова, 2005 – 2006).

Правят впечатление усилията на Данка Апостолова да се изгради като лингвист с широката езикова подготовка. Още през 1989 г. тя завършва в БАН курс „Старогръцки език за докторанти и специализанти”. През 1996 изучава новогръцки език първо в ИЧС, а след това в Аристотеловия

университет в Солун, Гърция. През 2001 завършва в ДЕО следдипломна езикова специализация по английски език по програма, съвместно с Университета на Манчестър. Данка Апостолова е завършила немска гимназия и има отличен немски, но въпреки това не спира да се усъвършенства и през 2003 – 2004 завършва следдипломна квалификация по немски език, с която придобива квалификацията „Учител по немски език в средните училища“ (общ успех от положените изпити отличен 5.90, от държавните – отличен 6).

Прегледът на данните за професионалното развитие на д-р Данка Апостолова дава основание да се направи изводът, че тя има необходимия професионален опит по специалността, по която е обявен конкурсът. Приложените документи, удостоверяващи академичното развитие, трудовия стаж и академичната натовареност, показват, че кандидатката отговаря на условията по чл. 24.(1) от Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАС), на чл. 53.(1) от Правилника за прилагането на ЗРАС и на специфичните изисквания по чл. 105. от Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св. Климент Охридски“. Документите по конкурса съответстват на всички нормативни изисквания и доказват основателността и необходимостта на процедурата.

2. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА И НАУЧНОПРИЛОЖНАТА ДЕЙНОСТ НА КАНДИДАТА

В конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ Д. Апостолова е представила 24 публикации: 1 монография – хабилитационен труд на тема „Бургаският език на преселници от Източна Странджа“; 5 студии, 15 статии в научни списания и сборници у нас и 3 статии в чужди научни списания и сборници (*Výuka jihoslovanských jazyků a literatur v dnešní Evropě*, Vrno), вкл. сборници от конференции. Във всички представени статии Д. Апостолова е единствен автор. Известните цитирания на кандидатката са 22 на 10 публикации. Представените публикации биха могли да се обособят в три полета, които авторката последователно изследва:

1. 3 от студиите и 9 от представените публикации са посветени на въпроси като диглосията в диалектната периферия, трансфера при диглосия, историческите промени и характерологичните особености на югоизточните говори, на съотношението между социолингвистични маркери – характерологични диалектни черти, характера на социолингвистични маркери в нова езикова среда, концепта „яркост“, лингвистични променливи в бургаската градска езикова ситуация и др. по-частни въпроси на социолингвистична тематика. За първи път са направени пълно описание и анализ на историческия развой на вокалната система на източностранджанския (малкотърновския /хасекийския) говор.
2. В няколко студии (2018, 2020) и статии (2013, 2016, 2017) Апостолова представя резултати от проучвания на нагласите към изучаването на българския език в академична среда в чужбина. Такова изследване, чийто анализ почива на актуални емпирични данни, би могло да съдейства за поставяне на българската езикова политика на реални основи.
3. Третото поле, на което авторката посвещава изследователския си интерес, е анализ на междинния език на немскоезични обучаеми при изучаването на български език като чужд (2011а; 2014а; 2015). Анализирани са резултатите от корпусно изследване на грешки в писмена речева продукция, което дава добра перспектива за контрастивните акценти в преподаването на явленията в немска академична среда.

Най-пълна представа за научните интереси и изследователския капацитет на гл. ас. Д. Апостолова дава монографията (хабилитационният труд) „Бургаският език на преселници от Източна Странджа“. Това е приносно изследване, което за първи път дава представа за съвременните речеви процеси в бургаската езикова ситуация. Осъществено е върху корпус от реална речева продукция, лично събрана от авторката в продължение на многогодишно наблюдение. Д. Апостолова познава отлично бургаската езикова ситуация в нейната динамика, тъй като е родом от Бургас. Тя съпоставя изходния език на преселници от Източна Странджа (носител на малкотърновския/хасекийския говор), с промените, които настъпват в идиолекта им под влияние на градския говор и книжовно езиковата норма при дългогодишното им пребиваване в Бургас. Целта на авторката е да установи социално-демографски и ситуативно обусловените параметри на промяната в речта и речевото поведение на изследваната преселническа общност при езиковата ѝ акомодация в Бургас. Д. Апостолова определя социолингвистичния статус на изследваните като зависими променливи езикови черти в бургаския

език на източностранджанските преселници, за да открие особеностите му в съвременната бургаска езикова ситуация. Това постига чрез социолингвистичен анализ, отчитайки влиянието на независимите променливи (1. местопроизход: месторождение и местопроизход, времетраене на местоживеенето по местопроизход, възрастта на която е осъществено първоначално преместване, продължителност на местоживеенето в Бургас; 2. пол; 3. възраст; 4. образование; 5. област на професионалната реализация) върху вариантите на зависимите (социолингвистични) променливи. За подбора на социолингвистичните променливи, 12 на брой, Д. Апостолова прилага релевантни критерии: да са *некнижовни особености*, да имат честота на проявление на вариантите; да показват *системност на варирането, относително равномерна разпределеност в идиолектите и структурност на признаците*. Отчита се влиянието на два типа независими фактори: 1. *социалнодемографски* и 2. *ситуативен* (с две равнища: *немаркирано с формалност общуване* (НФО) и *маркирано с формалност общуване* (ФО), които се различават по степента на внимание и речев самоконтрол у говорещите. Това е от съществена важност, защото резултатите показват, че ситуативният фактор оказва статистически значимо влияние върху вариантите на редица социолингвистически променливи. Последователно са изложени описанията на добре подбраните независими променливи (напр. установяват се съотношенията между изходнодиалектните черти по признаците *устойчивост – неустойчивост* в новата градска езикова среда), анализите на зависимите променливи, статистическите параметри на варирането и корелациите, които обосновават аргументираните заключения. Изтъкнати са и подробно са анализирани както типологичните черти на малкотърновския/хасекийския говор, така и градския език на източностранджанските преселници. Установява се, че изходнодиалектната интерференция в градската реч на информантите се проявява най-силно при фонетичните и фономорфологичните черти – силно специфични особености в областта на консонантизма търпят изтласкване в градския език на информантите. Резултатите от изследването на социолингвистичните променливи и други субстратни езикови особености са съпоставяни с тези от съществуващи социолингвистични изследвания в други езикови ситуации, като се изтъкват разликите или приликите в социолингвистичния им статус в съвременната българска езикова ситуация.

Авторката е отчела и самооценките и езиковите нагласи на информантите към различните форми на езика, които съпоставя. Това обогатява погледа върху речевото поведение и езиковия вкус на преселниците, адаптиращи се към градската социокултурна среда на Бургас, четвъртия по големина град в страната.

По отношение на методиката, освен изрядната работата, е необходимо да се изтъкне, че конкретните инструменти – анкетата и тестът за установяване и измерване на диалектната компетентност (по-конкретно вариантите на езиковите явления) могат да бъдат използвани при други социолингвистични изследвания на преселнически общности в Бургас и региона.

Това детайлно изследване осъществява пълно съответствие между поставените цели и задачи и избраната методика на изследване. Структурата му е логична, добре сегментирана и йерархизирана. Изказът е прецизен. Изследването може да бъде пример за достигане до научни заключения, а те от своя страна могат да послужат за съпоставка при социолингвистични проучвания на други микросоциуми в условията на езиковата ситуация на даден град, където присъства такава преселническа общност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Хабилитационният труд на Данка Апостолова Байрямова се нарежда до малкото социолингвистични изследвания на съвременните езикови ситуации в българските градове. Авторката показва отлична теоретична и практическа подготовка по темата на хабилитацията. Материалите, доказващи научната дейност на кандидатката, са изготвени съобразно изискванията за наукометричните показатели на чл. 26 (2) на ЗРАС в Република България и Правилника за неговото приложение, както и на изискванията, посочени в чл. 105. и чл. 108. от Правилника за развитие на академичния състав в СУ „Св. Климент Охридски“. Категорично смятам, че Данка Апостолова Байрямова заслужава да ѝ бъде присъдена академичната длъжност „доцент“ по научна област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, специалност (Български език – социолингвистика).

16.12.2020 г.

Доц. д-р Людмила Кирова:

